

Datum 2024-01-10

Diarienummer SLK-2023-00951

Justitiedepartementet

Ju.remissvar@regeringskansliet.seJu.L4@regeringskansliet.se

Diarienummer Ju2023/02434

Göteborgs Stads yttrande över remiss – Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen. En ny huvudregel (SOU 2023:69)

Göteborgs Stad ställer sig positiv till de förslag till ändringar och förenklingar som föreslås i utredningen avseende de sekretessbrytande bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL. När det gäller den nya lagen om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna är Göteborgs Stad positiv till de delar som rör uppgiftsutlämnandet avseende de uppgifter som framkommer inom ramen för kommunens tillsyns-, tillstånds- och uppföljningsarbete. Utifrån den kontrollfunktion som kommunen har i många delar av sin verksamhet samlas information in som kan antas behöva för den brottsbekämpande verksamheten och det är ett område där det redan idag bedrivs arbete för att kunna dela information genom myndighetssamverkan i de situationer detta är möjligt. Sekretessbrytande bestämmelser förtydligar ramarna för detta arbete. När det gäller förslaget om skolans särskilda uppgiftsskyldighet är detta en helt ny och långtgående uppstiftsskyldighet inom en verksamhet som har i uppdrag att tillgodose barn- och ungas rätt till utbildning, som i sig bedöms vara en viktig skydds- och framgångsfaktor för att skydda barn och ungdomar från kriminalitet. Göteborgs Stad lämnar därför flera väsentliga synpunkter på förslaget om skolans särskilda uppgiftsskyldighet. Även i övrigt lämnar Göteborgs Stad ett antal synpunkter som bör omhändertas i den vidare beredningen av utredningens förslag.

Utredningens avgränsning avseende informationsutbyte

Utredningen har haft i uppdrag att lämna förslag på förbättrade möjligheter till informationsutbyte mellan brottsbekämpande myndigheter och vissa andra statliga och kommunala myndigheter samt enskilda huvudmän för fristående skolor samt föreslå en ny huvudregel som innebär de aktörer som

omfattas ska kunna utbyta information med brottsbekämpande myndigheter när det behövs för att förebygga och bekämpa brott.

Utredningen har själv avgränsat uppdraget till att enbart omfatta ett förbättrat informationsflöde till de brottsbekämpande myndigheterna. Det innebär att inga överväganden eller förslag som skulle kunna innebära en informationsöverföring till vissa kommunala verksamheter har utretts. Göteborgs Stad ser dock ett behov av en sådan översyn för att utreda en eventuell möjlighet att underlätta myndighetsgemensam samverkan inom till exempel skolans verksamheter, tillsyn av livsmedelshantering eller alkoholutskänkning och uppföljning av externa leverantörer.

Förslagets påverkan på möjligheten för verksamheterna att utföra sitt grunduppdrag

I utredningen beskrivs att det saknas forskning kring vilken påverkan ett utökat uppgiftslämnande till brottsbekämpningen kan få för enskildas, inklusive barns, förtroende för skolan, socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Utredningen menar också att det, i det fall utredningens förslag blir verklighet, finns anledning att studera vilken påverkan ett utökat uppgiftslämnande kan få för socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens huvuduppdrag. En sådan uppföljning bör också enligt Göteborgs Stad omfatta även skolväsendet.

Erfarenheterna från berörda verksamheter tyder på att förslagen om skolans uppgiftsskyldighet och socialtjänstens utökade utlämnande kan få påverkan på verksamheternas förmåga att utföra sitt grunduppdrag. Både socialtjänstens, förskolans och skolans uppdrag bygger på att det finns en förtroendefull relation mellan verksamhetens företrädare och det aktuella barnet eller ungdomen och dennes föräldrar. Den desinformationskampanj som sprids i samhället påverkar såväl socialtjänst som samtliga skolformer negativt och en uppgiftsskyldighet riskerar att ytterligare bidra till en minskad tillit till dessa verksamheter.

Det finns en uppenbar risk att barn och unga som är i behov av hjälp och stöd, kanske just utifrån kriminalitet, inte söker eller tar emot hjälp av rädsla för att riskera att straffas på olika sätt. Även barn och unga som är utsatta i sin hemmiljö kan komma att välja bort till exempel en kuratorskontakt eller stöd från socialtjänsten i syfte att skydda föräldrar och andra närstående från att bli "avslöjade". Förskolan är en frivillig verksamhetsform och det finns risk för att barn hålls hemma från förskolan om vårdnadshavarna känner en rädsla för att uppgifter kommer att lämnas över till polisen. Att faktiskt närvara i skolan i stället för att tillbringa sin vardag i osunda miljöer är i sig en skyddsfaktor mot att hamna i kriminalitet. För barn och unga som lever i utsatta områden kan en fungerande skolgång och insatser från skolan göra stor skillnad. Att elever känner trygghet och studiero, men även har tillitsfulla relationer till lärare och andra elever, är faktorer som skapar en god läromiljö för alla elever i skolan vilket i sin tur främjar skolnärvaro.

Förslagen riskerar därför i dessa delar att leda till att förtroendet för skolan och socialtjänsten urholkas och att barn riskerar att gå miste om det stöd de är i behov av.

Praktiskt genomförande och dokumentation av uppgiftslämnande

Utifrån den uppgiftsskyldighet som föreslås behöver det finnas struktur och rutiner för hur kommunen i sina verksamheter ska kunna fullgöra densamma. När det inkommer en begäran från annan myndighet att ta del av uppgifter så finns en hanteringsordning, där det också går att dokumentera vilka bedömningar som görs inför ett utlämnande för det fall uppgifterna skulle omfattas av sekretess.

Utifrån annan underrättelse- eller anmälningsskyldighet, exempelvis enligt lag (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, folkbokföringslagen (1991:481) samt anmälningsskyldigheten enligt bidragsbrottslagen (2007:612) har de kommunala myndigheterna att fatta beslut om att med stöd av aktuell bestämmelse i den tillämpliga lagen lämna ut uppgifter, som annars omfattas av sekretess, till en annan myndighet. Det framgår av delegationsordningen vem som är behörig att fatta beslut om att göra underrättelse eller anmälan och det behöver därutöver finnas rutiner hur besluten och den information som lämnas till en annan myndighet ska dokumenteras samt bevaras hos den utlämnande nämnden. Det nu aktuella förslagen om uppgiftsskyldighet behöver hanteras på ett liknande sätt, särskilt mot bakgrund av att det är en skyldighet som åläggs de kommunala verksamheterna.

Utredningen ger dock inte någon vägledning för hur ett utlämnande ska gå till. Ofta borde uppgiftslämnandet ske skriftligt från kommunen till den brottsbekämpande myndigheten i form av en allmän handling för att det ska kunna framgå vilka uppgifter som lämnats ut och vilka överväganden som gjorts. En sådan allmän handling diarieförs och kan sedan komma att begäras ut. Fråga uppstår då om handlingen där uppgifterna finns nedtecknade vid ett utlämnande kan skyddas av sekretess. Att anta att något kan behövas för brottsbekämpande verksamhet behöver inte betyda att det faktiskt leder till någon åtgärd från den myndighet uppgiften lämnats till, men kan innebära en risk för skada för den eller de som berörs av att uppgiften lämnas ut om detta blir känt i ett annat sammanhang. Det hade därför varit bra med vägledning från lagstiftaren även avseende den praktiska hanteringen av uppgiftsutlämnandet, inte minst mot bakgrund av att det är en skyldighet att lämna uppgifter som föreslås och således ett ansvar för de kommunala myndigheterna att kunna visa hur denna skyldighet fullgörs.

Oklar tillämpning av bestämmelsen om skolans särskilda uppgiftsskyldighet

Grunden för skolans uppdrag är barn och ungas rätt till utbildning. Skolan har ett stort behov av information från brottsbekämpningen för att arbeta förebyggande kring elever och skapa en trygg och säker skolmiljö för både elever och personal. Det finns ett stort behov av att informationsflödet mellan de brottsbekämpande myndigheterna och skolan förbättras. Det är svårt att förutse de kortsiktiga och långsiktiga konsekvenserna för skolans uppdrag av ett utökat uppgiftslämnande till brottsbekämpningen och såväl fördelar som nackdelar finns med förslagen. Syftet med bestämmelsen är angeläget då beivrandet av brott är en viktigt samfällig funktion men förslagets utformning riskerar att på ett oproportionerligt sätt påverka skolans huvuduppdrag och den brottspreventiva effekt en fullgjord skolgång har.

Merparten av de uppgifter som brottsbekämpningen behöver, och som en uppgiftsskyldighet tar sikte på, är uppgifter som finns i den elevnära verksamheten och inte i skolans ledning. Det är framför allt uppgifter som finns hos elevhälsoteam och lärare som brottsbekämpningen är intresserad av. Uppgiftsskyldigheten är inte begränsad på så sätt att den bara avser händelser i skolmiljön. Händelser som inträffat utanför skolan kan komma till skolans kännedom. Det kan enligt utredningen till exempel vara uppgifter om att en elev har börjat umgås med kända gängkriminella, plötsligt har tillgång till dyra märkeskläder eller andra saker som hen inte tidigare har haft, kraftigt ökad frånvaro eller är påverkad av alkohol eller narkotika, eller visar tecken på att vara på väg att bli radikaliserad. Den uppgiftsskyldighet som föreslås är avsedd att användas även för att förebygga, förhindra och upptäcka brottslighet, det vill säga inom ramen för underrättelsearbetet. Det kan i de fallen ofta vara svårt att veta vilken brottslighet det är fråga om.

När en brottsbekämpande myndighet begär uppgifter kommer rektor samla in de begärda uppgifterna från lärare eller annan personal på skolan för att lämna dessa till den brottsbekämpande myndigheten. Det är därför framför allt vid uppgiftslämnande utan föregående begäran, och då särskilt vid uppgifter som rör mindre allvarlig brottslighet, som det kan vara osäkert om informationen kommer till rektors kännedom. I skolan sker inte någon samlad dokumentation avseende uppgifter om eleverna utifrån iakttagelser och olika uppgifter som kan antas behövas för att bekämpa brott. En rektor behöver vinnlägga sig om att förutsättningarna för ett utlämnande till polisen är uppfyllda avseende de uppgifter som hen fått kännedom om. Det behöver göras genom ett beslut där det framgår att förutsättningarna för utlämnande är uppfyllda och om detta sedan lämnas till polisen bör det bli i form av en allmän handling. Genom bestämmelsen ställs krav på att dokumentera uppgifter som annars inte hade dokumenterats. Varje skolenhet måste således inrätta en administrativ hanteringsordning för hur en överföring av information som kan antas behövas i Polismyndighetens brottsbekämpande

verksamhet till rektor ska gå till för att garantera att skolan uppfyller skyldigheten. Det är dessutom en stor mängd uppgifter som finns ackumulerat i en skolas samlade personalgrupp som skulle kunna omfattas av rektors uppgiftsskyldighet. Kravet som ställs på att en uppgift kan antas behövas i den brottsbekämpande verksamheten är lågt ställt. Den avgränsning utredningen gjort kring att informationsöverföringen enbart ska gå från skola till polis gör att skolan inte genom ett gemensamt utbyte kan få insikt i vilken typ av information polisen är i behov av.

Sveriges kommuner och regioner, SKR har i utredningen framfört att en skyldighet att lämna uppgifter till brottsbekämpningen inte ligger inom skolans uppdrag och riskerar att ta värdefull tid från skolan i en redan pressad ekonomisk tid och därtill leda till att skolan ses som polisens förlängda arm. Skolverket delar den uppfattningen. Göteborgs Stad delar SKR:s och Skolverkets bedömning i denna del.

Den oklara tillämpningen av bestämmelsen leder dessutom till frågetecken kring i vilka situationer ett ansvarsutkrävande kan ske när rektor inte fullgjort skyldigheten. Oklarheter finns bland annat gällande vilka uppgifter som ska lämnas, hur de ska överlämnas till polisen och i vilket skede. Det är otillfredsställande att så stora oklarheter finns gällande tillämpningen i förhållande till rektors möjlighet att faktiskt uppfylla skyldigheten utan att ytterst riskera att göra sig skyldig till tjänstefel.

Förslagets påverkan på personal

Ett ökat informationsflöde från kommunen till de brottsförebyggande myndigheterna kan leda till en ökad risk för hot, våld och otillåten påverkan mot personalen i samband med uppgiftslämnande. Flera personalgrupper så som till exempel socialsekreterare, personliga assistenter, personal inom den kommunala hälso- och sjukvården och personal inom skola och förskola arbetar nära de individer de också ska anmäla eller lämna uppgifter om till de brottsförebyggande myndigheterna. Det finns därför en särskild risk för dessa medarbetare. Skolverket har i utredningen påtalat att ett ökat uppgiftslämnande till brottsbekämpningen kan bidra till en ökad risk för hot och våld mot personal, vilket enligt Skolverket i förlängningen kan leda till att personalens psykiska mående påverkas och att skolan kan förlora personal. En försämrad arbetsmiljö kan också få konsekvenser för eleverna.

Den föreslagna uppgiftsskyldigheten för rektor att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna skulle också kunna innebära att fler personer kan komma att begära ut personaladministrativa uppgifter om personalen inom förskola och skola. För personal inom socialtjänsten finns möjlighet att med stöd av 10 § offentlighets- och sekretessförordningen sekretessbelägga uppgifter om personnummer och födelsedatum. Motsvarande möjlighet finns inte för till exempel personal inom förskola och skola. Göteborgs Stad anser att det i sammanhanget bör övervägas en utökad

möjlighet för kommunerna att sekretessbelägga motsvarande uppgifter även för fler personalkategorier.

Behov av kompetensutvecklingsinsatser

Som beskrivits i utredningen är tillämpningen av den befintliga sekretesslagstiftningen för många tjänstemän förenat med en rädsla att göra fel och ofta finns det bristande kunskap om regelverket. För att lagstiftningen faktiskt ska komma att tillämpas i den utsträckning som utredningen avser och som lagstiftaren även tidigare avsett behövs informations- och utbildningsinsatser, särskilt i den del som avser rektors uppgiftsskyldighet till Polismyndigheten. All personal på en skola behöver till exempel ha kunskap om bestämmelserna och veta vilken typ av uppgifter som ska överlämnas till rektor för vidare bedömning för att en effektiv och rättssäker hanteringsordning ska vara möjlig.

Finansiering av förslagen

Göteborgs Stad bedömer att den kommunala verksamhet som kommer att beröras i störst utsträckning av lagförslaget är skolan. Den särskilda uppgiftsskyldigheten för skolan är en förhållandevis stor förändring och kommer att påverka stora delar av skolans verksamhet. Göteborgs Stad delar Skolverkets bedömning av att det kommer att krävas utbildningsinsatser för att sprida kunskap om det nya regelverket. Skolverket har vidare gjort gällande att det finns behov av att tillskjuta ytterligare resurser till skolan för att utbilda berörd personal, vid behov erbjuda juridisk kompetens, pröva utlämnande av uppgifter och för samverkan med brottsbekämpande myndigheter. Göteborgs Stad delar Skolverkets bedömning och menar, i motsats till utredningen, att dessa kostnader behöver beräknas och ersättas i enlighet med finansieringsprincipen.

Vid behandling av ärendet i kommunstyrelsen antecknade Jörgen Fogelklou (SD) som yttrande en skrivelse från den 9 januari 2024, se bilaga.

Göteborg den 10 januari 2024
GÖTEBORGS KOMMUNSTYRELSE

Jonas Attenius

Mathias Sköld

Yttrande angående – Remiss från Justitiedepartementet - Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen – En ny huvudregel SOU2023:69

Sverigedemokraterna är mycket positiva till de delar som rör uppgiftsutlämnandet avseende de uppgifter som framkommer inom ramen för kommunens tillsyns-, tillstånds- och uppföljningsarbete. Som förslaget ser ut idag ska uppgiftsskyldigheten i den nya lagen omfatta skolväsendet, internationella skolor och öppen fritidsverksamhet. Skyldigheten gäller oavsett om verksamheten bedrivs av en offentlig eller en enskild huvudman. Under dessa omständigheter vill Sverigedemokraterna göra följande medskick:

Det vore att föredra att samtliga fritidsgårdar i Sverige arbetar enhetligt med gårdskort.

Endast ett fåtal av Sveriges fritidsgårdar kräver ett medlemskort. Mölndal, Borås, Strängnäs, Robertsfors, Bjurholm, Hässleholm och Kävlinge är goda exempel på kommuner som alla använder gårdskort idag. Kortet skapar en tryggare och positiv mötesplats där besökare i större utsträckning följer ordnings- och trivselregler. Med ett gårdskort åtar sig fritidsgårdens besökare att visa personal och andra besökare respekt och ha ett vårdat språk så att alla känner sig bekväma, det i sin tur ger en större känsla av tillhörighet hos besökare och leder till mindre skadegörelse.

Syftet med kortet är också att fritidsgårdarnas personal ska kunna identifiera besökare av trygghets- och säkerhetsskäl och kontakta vårdnadshavare vid behov, det kan likväl gälla kontakt med myndigheter. All personal inom öppen fritidsverksamhet behöver därtill ha kunskap om bestämmelserna och veta vilken typ av uppgifter som ska överlämnas till huvudman för vidare bedömning för att en effektiv och rättssäker hanteringsordning ska vara möjlig.

Bibliotek

Även ett bibliotekskort bör vara ett krav för access till lokalerna. Här ska personal kunna identifiera besökare av trygghets- och säkerhetsskäl och kontakta vårdnadshavare eller myndigheter vid behov.

Flera personer som arbetar och har arbetat på fritidsgårdar som ungdomsledare och fritidsassistenter har visat sig ha kopplingar till gängmiljön.

För att säkerställa en individs bakgrund och rätt till arbete med barn och unga, behöver individens identitet först och främst säkras och fastställas. För arbete inom skola och med barn visas enbart uppgifter om personen dömts för mord, dråp, grov misshandel, sexualbrott, människorov, barnpornografibrott eller grovt rån på de registerutdrag som krävs. Det innebär att personer som dömts för grova narkotika- och vapenbrott kan slinka igenom. Det är vanligt att all personal som anställts till fritidsgårdar behöver uppvisa ett registerutdrag. Däremot görs ingen ytterligare kontroll avseende brottsbakgrund, och det görs heller inga kontinuerliga bakgrundskontroller under anställningstiden. Den senaste tidens händelser runt om i Sverige pekar tydligt på att rutinerna över lag behöver skärpas.